

ÜNİTE 7

Rekabet Hukuku

Giriş

Kavram olarak rekabet, mal ve hizmet piyasalarında faaliyet gösteren teşebbüslerin özgürce ekonomik kararlar verilebilmelerini sağlayan yarışı ifade eder. Mal ve hizmet piyasalarında serbest rekabetin varlığı, kaynakların etkin kullanılması, fiyatların düşmesi, yeni teknolojilerin bulunması ve bunların üretimde kullanılmasını gibi yararlar sağlamaktadır.

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun

Rekabet hukukuna ilişkin düzenlemelerin temelinde ‘Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır, piyasalarda fiili ve anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler’ hükmünü getiren 1982 Anayasa’sının 167’nci maddesinin birinci fıkrası yer alır. Rekabet Kanunu çıkarılmasını gerekli kılan bir diğer neden Türkiye ile Avrupa Birliği arasında kurulan Gümrük Birliği’dir. Böylece 07.12.1994 yılında 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun kabul edilmiştir.

Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Teşebbüs Birliği Kararları

Rekabet Kanunu’nun 4 üncü maddesi, birden fazla teşebbüsün birlikte davranışları ile rekabeti sınırlamalarını yasaklamaktadır. Buna göre, “Belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ile teşebbüs birliklerinin bu amaca yönelik karar ve eylemleri, hukuka aykırı ve yasaktır”.

Anlaşma

Rekabet hukukunda kullanılan anlaşma kavramı daha geniş bir anlam taşımakta, tarafları bağlamayan, borç altına sokmayan uzlaşmalar da anlaşma olarak kabul edilmektedir. Rekabeti sınırlamak amacını güden anlaşmalar genellikle gizli olarak yapılır. Anlaşma, uyumlu eylem veya işletme birliği kararının taraflarının en az iki teşebbüs olması gerekmektedir.

Rekabeti Sınırlama Amacı ve Etkisi

Bir anlaşmanın ileride rekabeti sınırlayıcı etki doğurabileceği bugünden belli ise, bu anlaşma da yasaklanabilir. Öncelikle üç aşamalı bir inceleme gerekmektedir. Anlaşmanın rekabeti sınırlayıcı amaçlı olup olmadığı tespit edilecek, ediyorsa da yasaklanacaktır. Anlaşmanın amacı rekabeti sınırlayıcı değilse, bu kez anlaşmanın başka unsurlarla birleşerek fiilen rekabeti sınırlayıcı etkiler doğurup doğurmadığı araştırılacaktır.

Yatay-Dikey Anlaşmalar

1. Yatay anlaşmalar (kartel anlaşmalar), üretim zincirinin aynı seviyesinde yer alan, birbirlerini rakibi olan teşebbüslerin rekabeti sınırlama amacıyla yaptıkları anlaşmalardır.
2. Üretim zincirinin farklı seviyesinde bulunan teşebbüsler arasında yapılan rekabeti sınırlayıcı anlaşmalara ise dikey anlaşmalar denilmektedir.

Uyumlu Eylem

Uyumlu eylem için şu unsurların varlığı gerekmektedir:

- İki veya daha fazla teşebbüs olmalıdır
- Paralellik bilinçli olmalıdır
- Paralel davranışlar ekonomik ve rasyonel gerekçelerle açıklanamamalıdır.

Teşebbüs Birliği Kararları

Teşebbüs birliklerinin kararları, tavsiye kararı olarak alınırsa ve hiçbir bağlayıcılığı yoksa bu kararların yasaklanmaması gerekir. Ancak tüm teşebbüsler bu tavsiye kararına uyuyorlarsa ve bu nedenle rekabet sınırlanıyorsa, bu kararlar tavsiye kararı bile olsa yasaklanır.

Muafiyet

Rekabet Kurulu'nun, hangi hallerde, rekabeti sınırlayıcı etkiye sahip teşebbüsler arası anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliği kararlarına muafiyet tanıyabileceği durumlar şöyledir:

- Malların üretim veya dağıtım ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik ve/veya teknik gelişmenin sağlanması,
- Tüketicilerin bundan yarar sağlaması,
- İlgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması,
- Rekabetin (a) ve (b) bentlerindeki amaçların elde edilmesi için zorunlu olandan fazla sınırlanmaması.

Hakim Durumun Kötüye Kullanılması

Bir veya birden fazla teşebbüsün ülkenin bütününde ya da bir bölümünde bir mal veya hizmet piyasasındaki hakim durumunu tek başına yahut başkaları ile yapacağı anlaşmalar ya da birlikte davranışlar ile kötüye kullanması hukuka aykırı ve yasaktır.

Hakim Durumun Belirlenmesinde Kullanılan Ölçütler

1. Pazar Payı
2. Dikey Bütünlük
3. Teknolojik Üstünlük
4. Kullanılmayan Kapasite
5. İndirim Sistemi
6. Hukuken Korunan Tekel Hakları

Kötüye Kullanma

Hakim durumdaki bir teşebbüsün rekabet koşulları içinde elde edemeyeceği bazı yararlar elde edebilmesidir. Tüketicinin zararına olarak üretimin, pazarlamanın ya da teknik gelişmenin kısıtlanması örnek olabilir.

Birleşme ve Devralmalar

Ticaret hukukunda veya borçlar hukukunda birleşme veya devralma olarak düzenlenmeyen bazı durumlar rekabet hukuku açısından denetime tabi birleşme veya devralma olarak kabul edilebilmektedir. Rekabet Kanunu ile birleşme ve devralma yoluyla bir teşebbüsün hakim duruma gelmesi veya hakim durumunu güçlendirmesi yasaklanmıştır.

Yasaklama Sebepleri

İki yasaklanma hali öngörülmektedir:

1. Birleşme ve devralma yoluyla hakim durum yaratmak,
2. Mevcut hakim durumu güçlendirmek.

Birleşme ve Devralma Yöntemleri

Bir teşebbüsün, diğer bir teşebbüsün ekonomik karar mekanizmasını kontrol altına alması önemlidir. Yöntemleri şunlardır:

- Birleşme, teşebbüslerin Türk Ticaret Kanunu anlamında birleşme ve katılmalarıdır.
- Malvarlığının devri, gerçek veya tüzel kişiye ya da bir teşebbüse ait malvarlığının kısmen veya tamamen devridir.
- Ortaklık payının devri, bir teşebbüse ait ortaklık paylarının kısmen veya tamamen bir başka teşebbüse devredilmesidir.
- Yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçların devri. Ne gibi araçların bir işletmenin yönetiminde hak sahibi olma yetkisi vereceği belli değildir, hangi araç olursa olsun, bu yetkinin karar alma mekanizmasında istenilen kararları çıkarmaya yetecek kadar olması gerekir.

Birleşme veya Devralma Sayılan Haller

Aşağıdaki durumlarda birleşme veya devralma işlemi sayılır:

- İki veya daha fazla teşebbüsün birleşmesi,
- Bir veya daha fazla teşebbüsün tamamının ya da bir kısmının doğrudan veya dolaylı kontrolünün, hisse ya da malvarlığının satın alınarak devralınması,
- Bir veya daha fazla teşebbüsün tamamının ya da bir kısmının sözleşmeyle veya diğer bir yolla bir ya da daha fazla teşebbüs tarafından devralınması.

Birleşme veya Devralma Sayılmayan Haller

- Kontrol değişikliğine yol açmayan grup içi işlemler,

- Olağan faaliyetleri kendileri veya başkaları hesabına menkul kıymetlerle işlem yapmak olan teşebbüslerin yeniden satış amacıyla satın aldıkları menkul kıymetleri geçici olarak ellerinde bulundurmaları,
- Kontrolün, tasfiye, infisah, ödeme gücü gibi nedenlerle kamu kurum veya kuruluşu tarafından elde edilmesi,
- Birleşme ve devralma sayılan hallerin miras yoluyla gerçekleşmesi.

Geçerli Olması İçin İzin Alması Gereken Birleşmeler

- Birleşme veya devralma işlemin geçerlilik kazanabilmesi için Kurul'dan izin alınması zorunlu olan haller: İşlem taraflarının Türkiye cirolarının toplamının yüz milyon TL'yi veya işlem taraflarından en az ikisinin Türkiye cirolarının ayrı ayrı otuz milyon TL'yi aşması,
- Devralma işlemlerinde devre konu varlık ya da faaliyetlerin, birleşme işlemlerinde ise işlem taraflarından en az birinin Türkiye cirosunun otuz milyon TL'yi ve diğer işlem taraflarından en az birinin dünya cirosunun beş yüz milyon TL'yi aşması halinde.

Birleşme ve Devralmaların Bildirilmesi

Birleşme veya devralma anlaşmalarının bildirildiği tarihten itibaren Kurul, on beş gün içinde yapacağı ön inceleme sonucunda birleşme veya devralma işlemine izin verebilir. Kurul'un, süresi içinde birleşme veya devralmaya ilişkin müracaata herhangi bir cevap vermediği ya da herhangi bir işlem yapmadığı hallerde, birleşme veya devralma anlaşmaları, bildirim tarihinden 30 gün sonra yürürlüğe girerek hukuki geçerlilik kazanır.

Birleşme ve Devralma Başvurularının Değerlendirilmesi

Rekabet Kurulu değerlendirmede şu hususları dikkate alır:

1. İlgili pazarın yapısı, ülke içinde veya dışında yerleşmiş olan teşebbüslerin fiili ve potansiyel rekabeti, teşebbüslerin pazardaki durumu, ekonomik ve mali güçleri, sağlayıcı ve müşteri bulabilme alternatifleri, arz kaynaklarına ulaşabilme imkânları, pazarlara giriş engelleri, arz ve talep eğilimleri, tüketicilerin menfaatleri ve diğer konular göz önünde bulundurulur,
2. Tek başına ya da birlikte hakim durum yaratmaya veya hakim durumu daha da güçlendirmeye yönelik olarak, ülkenin bütünü yahut bir kısmında rekabetin önemli ölçüde azalması sonucunu doğuran birleşme veya devralmalara izin verilmez.

Menfi Tespit Kararı

Rekabet Kurulu'nun, elindeki bilgiler doğrultusunda teşebbüsler arası bir anlaşmanın, alınan bir kararın, gerçekleştirilen bir eylemin ya da birleşme ve devralmanın Kanun'un 4, 6 ve 7'nci maddelerine aykırı olmadığı sonucuna varmasıdır.

Rekabet Kurumu

Rekabet Kurumu mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı bir rekabet ortamı içinde oluşmasını ve gelişmesini sağlamak, Kanun'un kendisine verdiği görevleri yerine getirmek üzere

kurulmuş, idari ve mali özerkliğe sahip bir kamu tüzel kişisidir. Kurum görevini yaparken bağımsızdır.

Rekabet Kurumu'nun Organları

Rekabet Kurulu: Karar ve denetleme organıdır. Rekabet Kurulu, başkanlık ve hizmet birimlerinden oluşmaktadır. Kurul başkanı, ikinci başkanı ve üyelerinin görev süreleri altı yıldır.

Rekabet Kurulu'nun Görev ve Yetkileri

1. Esasa ilişkin, Kanun'un uygulanması bakımından asıl olan görevlerdir. Kanun'da yasaklanan faaliyetler hakkında, başvuru üzerine veya re'sen inceleme, araştırma ve soruşturma yapar.
2. Teşkilata ilişkin, kurumun personel politikalarını saptar, uygulanmasını izler, personelin atama işlerini yapar. Kurumun yıllık bütçesini, gelir gider kesin hesabını ve yıllık çalışma programlarını onar.
3. Yasama benzeri, kanunun uygulanması ile ilgili olarak tebliğler çıkarmak ve gerekli düzenlemeleri yapmakla görevli ve yetkilidir.

Rekabet Kurulu'nun İnceleme ve Araştırma Usulü

Üç safhadan oluşur:

- Önarastırma Safhası: Kurul bir ihbar veya şikâyet üzerine veya kendisi bir rekabet ihlalinin gerçekleştiğini öğrendiğinde, yeterli delil varsa soruşturma açılmasına, yeterli delil yoksa soruşturma açılmasına gerek olup olmadığının tespiti için önarastırma yapılmasına karar vermek zorundadır.
- Soruşturma Safhası: Kurul soruşturma açılmasına karar verirse, soruşturmaya başlanması kararının verildiği tarihten itibaren 15 gün içinde, soruşturmaya başlanıldığını ve 30 gün içinde ilk yazılı savunmalarını vermeleri gerektiğini taraflara bildirir. Soruşturma sonunda hazırlanan rapor ilgililere tebliğ edilir.
- Karar Safhası: Kurul kararları gizli görüşme sonucu alınır ve alenen tefhim edilir. Rekabetin Korunması Hakkında Kanunu'na Aykırı Anlaşma ve Kararların Hukuki Niteliği Kanun'a aykırı olan eylem, karar veya anlaşma ile rekabet engellenir, bozulur ya da kısıtlanırsa yahut belirli bir mal veya hizmet piyasasındaki hâkim durum kötüye kullanılırsa, bundan zarar görenlerin her türlü zararının tazmin edilmesi zorunludur.

Rekabetin Korunması Hakkında Kanunu'na Aykırı Anlaşma ve Kararların Hukuki Niteliği

Kanun'a aykırı olan eylem, karar veya anlaşma ile rekabet engellenir, bozulur ya da kısıtlanırsa yahut belirli bir mal veya hizmet piyasasındaki hâkim durum kötüye kullanılırsa, bundan zarar görenlerin her türlü zararının tazmin edilmesi zorunludur.

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'a Aykırılık Halinde Uygulanacak Yaptırımlar

Rekabet Kurulu'nun emirlerine uyulmaması halinde, teşebbüsler, teşebbüs birlikleri ve bu teşebbüslerin yönetim kurullarında görev yapan kişiler için, Kanun idari para cezaları öngörmüştür.

Rekabet Kurulu Kararlarının Yargısal Denetimi

Rekabet Kurulu'nun idari yaptırım kararlarına karşı yetkili idare mahkemesinde dava açılabilir. Kurul kararlarına karşı açılan her türlü dava öncelikli işlerden sayılır. Kurul kararlarına karşı yargı yoluna başvurulması kararların uygulanmasını ve idarî para cezalarının takip ve tahsilini durdurmaz.

www.AOF.com.tr